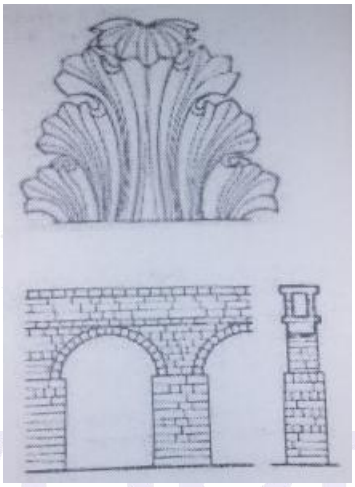
QADIMIY ME'MORIY YODGORLIKLARNING ARXITEKTURAVIY ELEMENTLARI

Yulbarsov Faxriddin Xamidullayevich
Andijon iqtisodiyot va qurilish instituti
Arxitektura va qurilish kafedrasi o'qituvchisi

Arxitektura kishilik jamiyati taraqqiyotining ilk bosqichlaridayoq paydo bo'lgan. Ibtidoiy odam tabiat kuchlaridan o'zini muhofaza qilish uchun hayotiy zarurat tufayli oddiy mog'ora chaylalar yasagan. Inshoatning ko'rkiga ham e'tibor berib, go'zallik qonunlari asosida ijod eta boshlagan.

Arxitektura quldorlik jamiyati davrida tez taraqqiy topgan. Jamiyatning sinfiy talablariga munosib uy – joy va jamoat binolari yaratilgan. Qadimiy sharqda Piramida, Zikkurat kabi ulkan diniy inshoatlar kompleksi, murakkab rejali saroylar va boshqa inshoatlar barpo etilgan. Fanning baz'i nazariy va amaliy masalalari ishlab chiqilgan. Qadimgi Yunonistonda maktab, stadion, teatr, ibodatxona, amfiteatr kabi turlari paydo bo'lgan.

Ellinizm davriga kelib order sistemasi arxitekturaning konstruktiv va badiiy asosiga aylangan. Qadimgi Rimda beton ishlatilishi davri ravoq va gumbazlar arxitekturasining rivojlanishiga olib kelgan. Forum, Zafar darvozasi kabi xarbiy qudrat g'oyalarini namoyish etuvchi yangi inshoatlar paydo bo'ldi. Me'morlar binolar bezagiga va arxitektura elementlari qo'lladilar.

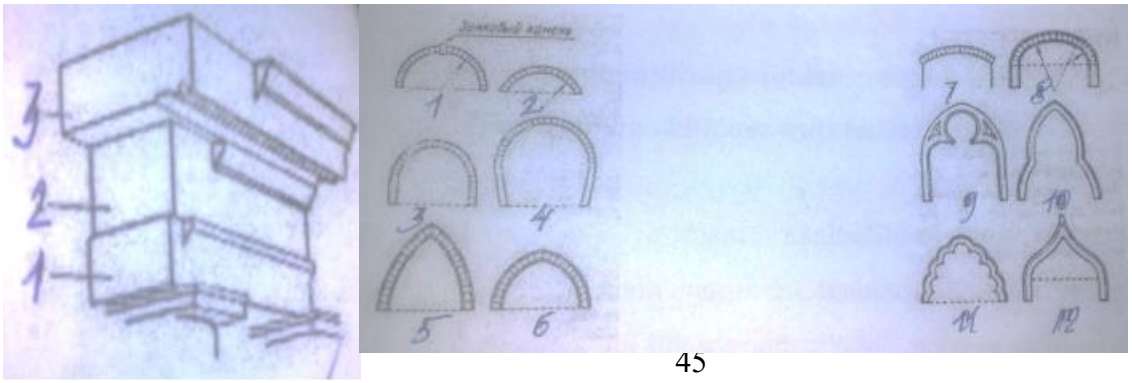

Abaka – (Abax) – kapitelining yuqori qismidagi unsur.

Antablement – orderlar tizimining ustunlar usti yuqori bo'limlarining bo'laklari. I – arxitrav, II – friz, III – karniz.

1-shakl

Arka – (lotincha acrus – yoy) – devor ustida egri chiziqdan tashkil topgan yopilma. Ravoq arka turlari: 1 – yarim yoy yoki aylanasimon, 2 – nishab qiyasimon, 3 – ko'tarilgan, 4 – taqasimon (dastalangan). 8 – uch markazli. 9, 10 (O – uch parakli), 11 – strelkasimon tishli, 12 – kema osti shaklli.

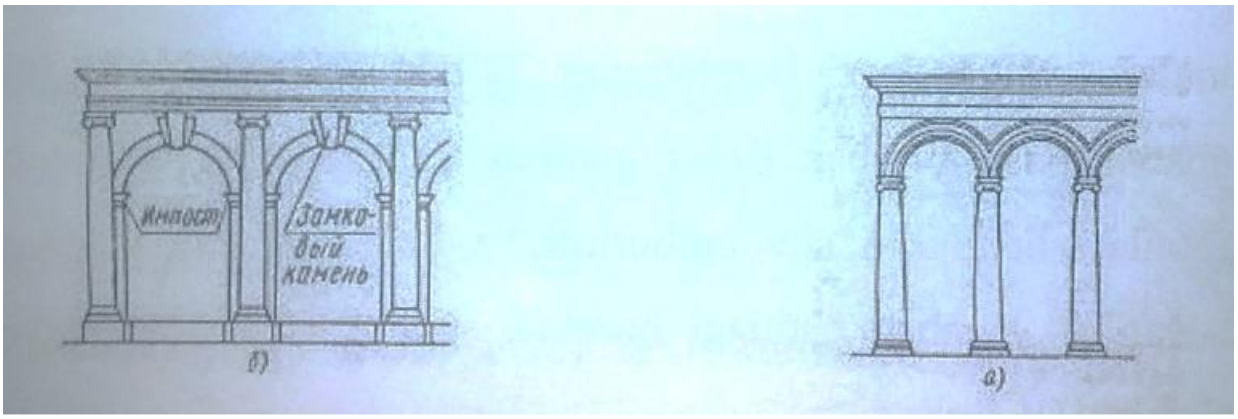

3-shakl

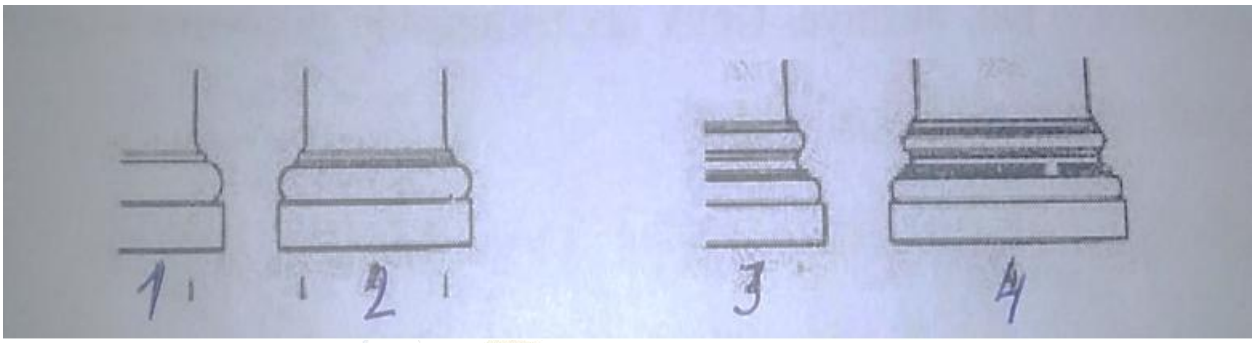
https://wordlyknowledge.uz

2-shakl

Arkada – toq ravoq o'zaro bir xil shaklga ega bo'lgan va teng birlashgan, ravoqlar qatori a

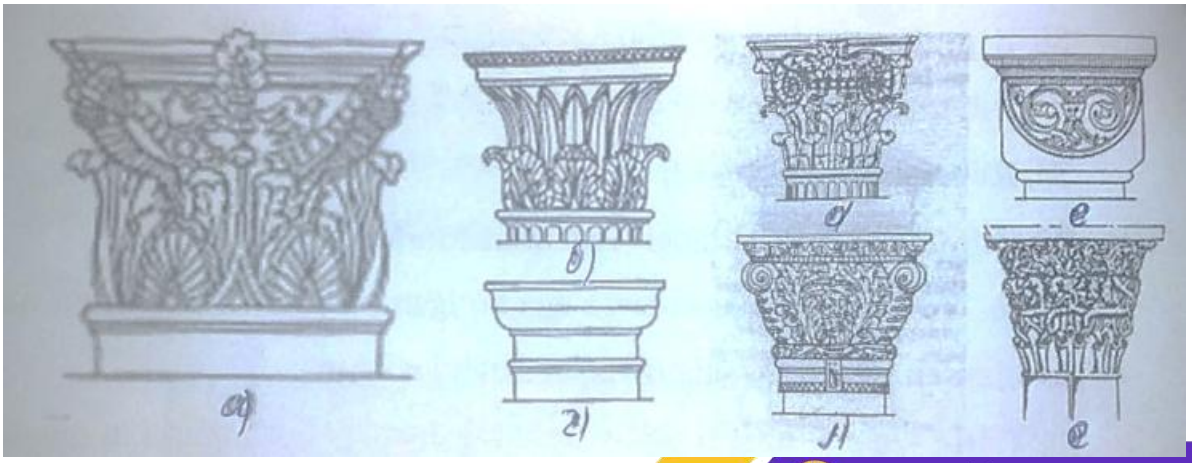
– ustunlarga tayangan, b – qoplangan orderga qo'yilgan (o'rder varoq).

Baza – (yunoncha basis) – asos, ustunning, taxtning past qismi unsure.

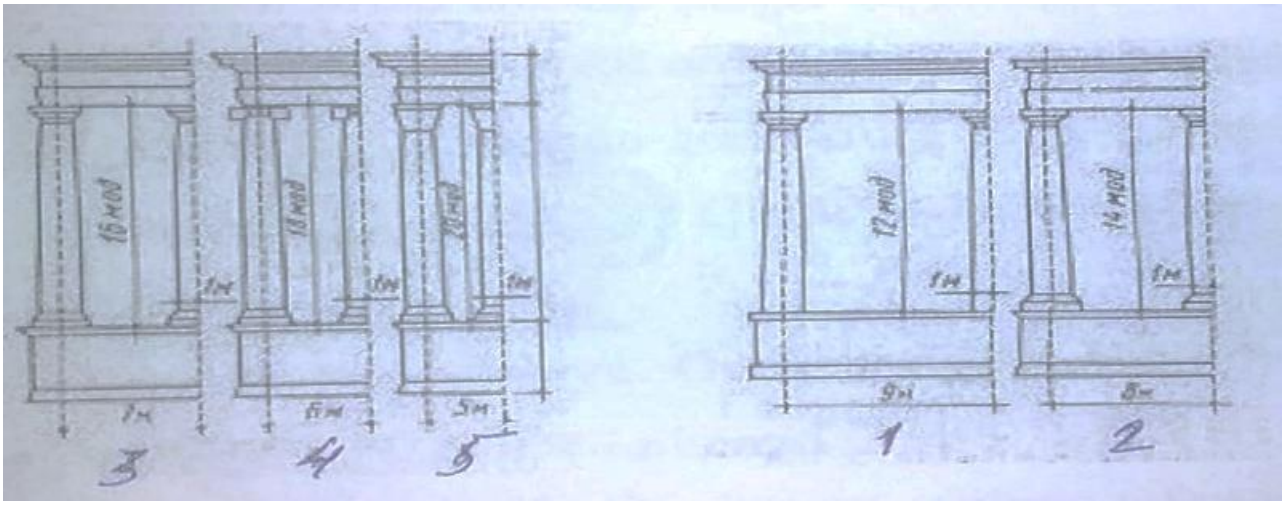
1 – toskanskaya, 2 – rimsko – doricheskaya, 3 – ionicheskaya, 4 – korinfskaya.

Balxi gumbaz – eng sodda va eng keng tarqalgan gumbaz turi; to'g'ri to'rtburchak yoki kvadrat asosli xonalar ustiga har burchagidan g'isht bilan qiiya terib ishlandigan nisbatan past gumbaz. Balxi gumbaz asosan past tomli binolar (madrasa, xujralar, hammom, suv omborlari va boshqalar)da uchraydi.

Kapitel – kalonnaning yuqori qismi, uslubning alohida unsuri hisoblanadi. Yunon orderlarida a) doriy, b) ioniy, v) korinf – rim orderlari, g) toskan, d) kompozit, e) vizantiya, j) roman, e) gotika va renassans.

WORDLY KNOWLEDGE

Kolonnalar qadami – ustun o'qlari orasidagi masofa.

Svod – ostida bir xil egrilikga ega bo'lgan, ko'tarib turuvchi yopilma konstruksiyasi. Yopilmaning asosiy turlari 1 – xochsimon, 2 – silindrik, 3 – cherkov, 4 – jipslashgan, 5 – strelkasimon, 6 – ko'zgusimon, 7 – gumbazsimon, 8 – gotik (yulduzsimon), 9 – yelkansimon, 10 – vizantiya uslubida, 11 – kataksimon va hakazo.

Ushbu arxitektura elementlari hozirgi zamonaviy arxitekturada ham qo'llanib kelinmoqda. Arxitekturaviy elementlarni bilish, ularning kelib chiqishi tarixini o'rganish har bir talaba uchun zarur hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Akilova K. B. Narodnoe dekorativno- prikladnoe iskusstvo Uzbekistana XX vek. Tashkent. 2005 god.
2. Axmedov M. Yog'och o'ymakorligi. -T.: "Iqtisod-Moliya", 2007.
3. Azimov I. O'zbekiston naqshu-nigoralari. –T. G'.G'ulom nomidagi adabiyot va san'at nashriyoti. 1987. -132 b.
4. Boymetov.B Tolipov N "Maktabda tasviriy san`at to`garagi` Tosh 1995
5. Bulatov S.S., P.P. Shabaratov N. A. Mansurov. "Naqqoshlik" "Fan va texnologiya" – 2010. (uslubiy qo'llanma).
6. Bulatov. S.S.O'zbek xalq amaliy be'zak san'ati. Toshkent.1991 yil.
7. G'ulomov K. "Ashyolarga badiiy ishlov berish". – T., "Bilim", 2004.
8. Komenskiy Ya A " Velikaya didaktika" Izobr ped soch Moskva :Uchpedgiz 1995
9. Исаков Ж. А., Юрданидзе М. Х. Применение инновационных технологий на уроках черчения //Вестник науки и образования. – 2019. – №. 23-2 (77). – С. 21-24.
10. Исаков Ж. А., Мамиталиев А. Г., Уринбоев И. К. ТАСВИРИЙ САНЪАТ МАШҒУЛОТЛАРИДА ХАЛҚ АМАЛИЙ БЕЗАК САНЪАТИ РИВОЖИНИНГ ПЕДАГОГИК МУАММОЛАРИ //Academic research in educational sciences. – 2022. – Т. 3. – №. 5. – С. 601-605.
11. Исаков Ж. А. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ НАГЛЯДНОСТИ В ПОДГОТОВКЕ СТУДЕНТОВ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ //SCIENCE AND WORLD. – 2013. – С. 71.
12. Исаков Ж. А. Роль профессионализма и мастерства педагога в решении педагогических задач в процессе обучения изобразительному искусству //Актуальные вопросы современной науки. – 2013. – С. 86-89.

13. Чориев Р. К., Исаков Ж. А., Мухаммадиев К. С. Об информационном обеспечении повышения квалификации педагогических кадров в системе общеобразовательных школ //Психология и педагогика: методика и проблемы практического применения. – 2014. – №. 38. – С. 66-69.
14. Исаков Ж. ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ СОТРУДНИЧЕСТВО УЧИТЕЛЕЙ ТОЧНЫХ И ЕСТЕСТВЕННЫХ С УЧИТЕЛЕМ ЧЕРЧЕНИЯ //International Bulletin of Applied Science and Technology. – 2023. – Т. 3. – №. 11. – С. 519-522.
15. Исаков Ж. А. ТАСВИРИЙ САНЪАТ ЎҚИТУВЧИСИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДИК ТАЙЁРГАРЛИК ДАРАЖАСИ КОМПЕТЕНЦИЯСИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ ОМИЛЛАРИ //Научный Фокус. – 2023. – Т. 1. – №. 7. – С. 722-726.
16. Shakirova C. T., Isakov J. A., Orifjonov A. B. The importance of learning miniature painting in fine arts classes //ACADEMICIA: An International Multidisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 12. – №. 1. – С. 334-337.
17. ИСАКОВ Ж. А., ИСМОНОВ Х. Б. ЎҚУВЧИЛАРНИНГ ФАЗОВИЙ ТАСАВВУРЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА ЎҚУВ ФАНЛАРИНИНГ ЎЗАРО УЙҒУНЛИГИ //ILMIY XABARNOMA. НАУЧНЫЙ ВЕСТНИК Учредители: Андижанский государственный университет им. ЗМ Бабура. – №. 4. – С. 110-111.

WORDLY KNOWLEDGE